

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проєкту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про Національну поліцію» у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про захист професії адвоката»

1. Обґрунтування необхідності прийняття Закону

1.1. Конвенція Ради Європи про захист професії адвоката та ратифікаційно-імплементацийний пакет

12 березня 2025 року Комітет міністрів Ради Європи ухвалив Конвенцію Ради Європи про захист професії адвоката (CETS № 226), яку 13 травня 2025 року було відкрито для підписання у м. Люксембурзі (далі – Конвенція). Конвенція є першим юридично обов'язковим міжнародним договором, повністю присвяченим захисту професії адвоката, та спрямована на забезпечення належних гарантій незалежності адвокатури, безпеки адвокатів і конфіденційності їхньої професійної діяльності.

Україна підписала Конвенцію 9 березня 2026 року на підставі Розпорядження Президента України від 18 лютого 2026 року № 12/2026-рп, ставши двадцять восьмою державою-підписантом. Її імплементация потребує внесення комплексних змін до законодавства України.

Відповідно до статей 59, 63 та 131-2 Конституції України держава гарантує право на професійну правничу допомогу, право на захист та незалежність адвокатури. Практична реалізація цих гарантій неможлива без належного захисту адвоката від необґрунтованого втручання у його професійну діяльність, зокрема проведення обшуків, вилучення професійних матеріалів та використання кримінально-процесуальних механізмів для тиску на адвоката.

Конвенція передбачає гарантії конфіденційного спілкування адвоката з клієнтом та захисту інформації, отриманої під час здійснення професійної діяльності. У зв'язку з розвитком цифрових технологій особливого значення набуває захист адвокатського досьє, комп'ютерних систем і носіїв інформації адвоката від необґрунтованого доступу. Саме тому необхідними є, зокрема, відповідні зміни до статей 161 і 162 Кримінального процесуального кодексу України щодо режиму доступу до таких матеріалів та віднесення адвокатської таємниці до охоронюваної законом таємниці.

Стаття 9 Конвенції також встановлює додаткові гарантії для адвокатів у разі їх затримання, обшуку адвоката, його приміщень, транспортних засобів чи пристроїв, а також вилучення або копіювання документів, даних і матеріалів. Передбачено також можливість участі представників професійних асоціацій у відповідних процесуальних діях та судових провадженнях, пов'язаних із професійною діяльністю адвоката. Реалізація цих гарантії потребує внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про Національну поліцію».

Окреме значення має заборона ототожнення адвоката з його клієнтом або справою клієнта, передбачена пунктом 5 статті 6 Конвенції. З метою недопущення такого тиску законопроектом пропонується запровадити додаткові процесуальні запобіжники, зокрема особливий порядок погодження клопотань щодо адвоката, обов'язкову участь представника ради адвокатів регіону під час обшуків та доступу до речей і документів, невідкладне інформування органів адвокатського самоврядування про затримання адвоката, а також участь представників Національної асоціації адвокатів України у судових провадженнях проти адвокатів, пов'язаних з їх професійною діяльністю.

Таким чином, прийняття Закону є необхідним для виконання Україною міжнародних зобов'язань, забезпечення незалежності адвокатури, належного захисту адвокатів від необґрунтованого втручання та створення ефективних гарантії реалізації конституційного права кожного на професійну правничу допомогу і захист.

2. Цілі і завдання прийняття Закону

Метою законопроекту є приведення процесуального законодавства України та законодавства про Національну поліцію у відповідність із Конвенцією для забезпечення виконання Україною міжнародних зобов'язань з дня набрання Конвенцією чинності та створення дієвих процесуальних гарантії незалежної адвокатської діяльності в інтересах осіб, які потребують професійної правничої допомоги.

Завданнями законопроекту є: забезпечення можливості присутності представників Національної асоціації адвокатів України у судових засіданнях у провадженнях проти адвокатів, пов'язаних з їхньою професійною діяльністю, у кримінальному судочинстві (підпункт «с» пункту 3 статті 9 Конвенції); установлення гарантії конфіденційності під час доступу до комп'ютерних систем та носіїв інформації адвоката (підпункт «b» пункту 3 статті 6 Конвенції); віднесення адвокатської таємниці до охоронюваної

законом таємниці для цілей глави 15 Кримінального процесуального кодексу України (підпункти «b» і «с» пункту 3 статті 6 Конвенції); запровадження особливостей порядку притягнення адвоката до кримінальної відповідальності, затримання, обрання запобіжного заходу, проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій стосовно адвоката (пункт 1 статті 9 Конвенції); установлення обов'язку поліції інформувати ради адвокатів регіонів про напади на адвокатів та їх вбивства, пов'язані з професійною діяльністю (підпункт «b» пункту 3 статті 9 Конвенції).

3. Загальна характеристика та основні положення законопроекту

3.1. Частину четверту статті 27 Кримінального процесуального кодексу України пропонується доповнити положенням про право не більше двох представників Національної асоціації адвокатів України, які попередньо заявили про свій намір та підписали зобов'язання щодо нерозголошення, бути присутніми під час судового розгляду, у тому числі в закритому судовому засіданні, у провадженні, де адвокат є підозрюваним, обвинуваченим (підсудним), цивільним відповідачем, якщо є підстави вважати, що провадження пов'язане зі здійсненням ним адвокатської діяльності, – на виконання підпункту «с» пункту 3 статті 9 Конвенції з дотриманням обмежень, необхідних у демократичному суспільстві.

3.2. Статтю 161 Кримінального процесуального кодексу України пропонується доповнити частиною другою, за якою доступ до комп'ютерних систем або їх частин, матеріальних/електронних носіїв інформації адвоката здійснюється за присутності представника ради адвокатів регіону, про що повідомляється відповідна рада адвокатів регіону; неявка представника не перешкоджає доступу, – на виконання підпункту «b» пункту 3 статті 6 Конвенції.

3.3. Частину першу статті 162 Кримінального процесуального кодексу України пропонується доповнити пунктом 12, яким адвокатську таємницю віднесено до охоронюваної законом таємниці, що міститься в речах і документах, – на виконання підпунктів «b» і «с» пункту 3 статті 6 Конвенції. Це забезпечує застосування до адвокатської таємниці підвищених стандартів доступу до речей і документів, установлених главою 15 Кодексу.

3.4. Главу 37 Кримінального процесуального кодексу України пропонується доповнити статтею 482³, якою визначаються особливості порядку притягнення до кримінальної відповідальності, затримання, обрання запобіжного заходу, проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих

(розшукових) дій стосовно адвоката: погодження відповідних клопотань Генеральним прокурором, його заступником, керівником обласної прокуратури; обов'язкова присутність представника ради адвокатів регіону під час обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката, з правом ставити запитання, подавати зауваження та заперечення до протоколу; невідкладне, не пізніше 24 годин, інформування ради адвокатів регіону про затримання адвоката, а в разі затримання Голови Національної асоціації адвокатів України, її заступників чи керівника органу адвокатського самоврядування регіону – Національної асоціації адвокатів України чи відповідної ради адвокатів регіону; апеляційне оскарження ухвал у випадках, передбачених Кодексом. Зазначені положення імплементують пункт 1 статті 9 Конвенції та узгоджуються з гарантіями, встановленими статтею 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

3.5. Статтю 25 Закону України «Про Національну поліцію» пропонується доповнити частиною шостою щодо обов'язку поліції письмово інформувати раду адвокатів відповідного регіону про випадки нападів на адвокатів або їх вбивств, якщо є підстави вважати, що це сталося у зв'язку з їх професійною діяльністю, і ці випадки не були оприлюднені іншим чином, а адвокати не в змозі повідомити про це самостійно, – на виконання підпункту «b» пункту 3 статті 9 Конвенції.

3.6. Розділом III законопроекту передбачено, що Закон набирає чинності одночасно з набранням чинності Конвенцією. Відповідно до пункту 3 статті 17 Конвенції вона набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду з дати, коли вісім підписантів, у тому числі щонайменше шість держав – членів Ради Європи, висловлять згоду на її обов'язковість; станом на 27 липня 2026 року жодною з держав-підписантів Конвенцію не ратифіковано, і чинності вона не набрала. Синхронізація набрання чинності забезпечує узгодженість міжнародних зобов'язань України та національного процесуального регулювання.

4. Стан нормативно-правової бази у зазначеній сфері правового регулювання

У зазначеній сфері правового регулювання діють: Конституція України (статті 9, 59, 63, 64, 131-2); Кримінальний процесуальний кодекс України; Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII; Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076-VI; Закон України «Про міжнародні договори України» від 29

червня 2004 року № 1906-IV; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. Запропоновані зміни узгоджені з чинними гарантіями адвокатської діяльності, зокрема зі статтею 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», і не потребують внесення змін до Конституції України.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація Закону не потребує додаткових видатків з Державного бюджету України та місцевих бюджетів. Інформування рад адвокатів регіонів та забезпечення участі їх представників у процесуальних діях здійснюється в межах наявних повноважень і ресурсів відповідних органів.

6. Прогноз соціально-економічних, правових та інших наслідків прийняття Закону

Прийняття Закону забезпечить: виконання Україною міжнародних зобов'язань за Конвенцією з дня набрання нею чинності; створення дієвих процесуальних запобіжників проти тиску на адвокатів та ототожнення адвоката з клієнтом, що безпосередньо підвищує якість захисту прав кожної особи у кримінальному та інших видах судочинства; посилення захисту адвокатської таємниці як гарантії клієнта, у тому числі щодо інформації у комп'ютерних системах і на електронних носіях; підвищення прозорості проваджень проти адвокатів завдяки участі представників професійної асоціації; зміцнення довіри до правосуддя та інвестиційної привабливості України як держави, що гарантує незалежність професійної правничої допомоги; зміцнення позицій України в межах виконання Дорожньої карти у сфері верховенства права та переговорної рамки вступу до Європейського Союзу.

Народні депутати України

Ватрас В.А.

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Ватрас Володимир Антонович
Сертифікат: 3FAA9288358EC003040000005F2B3100092CE000
Дійсний до: 09.02.2027 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
70д9/1-2026/224517 від 22.09.2026

2347998